

Van denken naar doen: Naar een thematische agenda en praktische handreikingen voor de lokale energietransitie

Verslag van NWO KIC Just Prepare - Learning Lab 7, 11 februari 2026, TU Delft

Wat zijn de centrale thema's in de lokale energietransitie? En hoe ga je daarin zo effectief maar ook rechtvaardig te werk? En wat kan je helpen om dat te leren? Deze vragen stonden centraal in het zevende Learning Lab van het NWO KIC project Just Prepare (JP). Dit keer waren we als groep onderzoekers en partners op 11 februari 2026 te gast aan het Urban Energy Institute aan de TU Delft. Onder dagvoorzitterschap van Sietske Veenman (RU) stonden er drie hoofdonderwerpen op het programma. Allereerst namen we via een inleiding door professor Henk Visscher kennis van de activiteiten, het programma en het netwerk van het Urban Energy Institute. Daarna deed Thaleia Konstantinou (TU Delft) verslag van het onderzoek vanuit haar groep naar beslissystemen en kaders voor energiematregelen en renovatie.

Dagvoorzitter Sietske Veenman (RU)

In wat volgde gingen we met de naar schatting 35 aanwezigen uit onderzoek, onderwijs en praktijk in twee rondes aan de slag met een thematische agenda voor effectieve en rechtvaardige lokale energietransitie. Vanuit het JP-project is in vier Living Labs gewerkt aan ontwikkelprocessen in de lokale energietransitie in respectievelijk Amsterdam Zuidoost, Rotterdam Bospolder-Tussendijken, Nijmegen-Dukenburg en Gemert-Bakel. Lerende

netwerken in elk van deze Living Labs werkten met een zogeheten dynamische leeragenda, een lijst van lokaal belangrijk geachte thema's die sturing geeft aan lokaal leren en samenwerken en die in de loop van het proces kan veranderen in nadruk en inhoud. Op basis van deze leeragenda's, de bevindingen van de promovendi en post-doc onderzoekers en reflectie met de partners in eerdere edities van de Learning Labs is een centrale lijst opgesteld van 10 voorlopige thema's die belangrijk zijn om tot een effectieve en rechtvaardige transitie te komen. Deze thema's worden aangeduid als volgt:

1. Energiegedrag en -praktijken van bewoners
2. Percepties en opvattingen over rechtvaardigheid in de lokale ET
3. Taal, betekenisgeving & framing

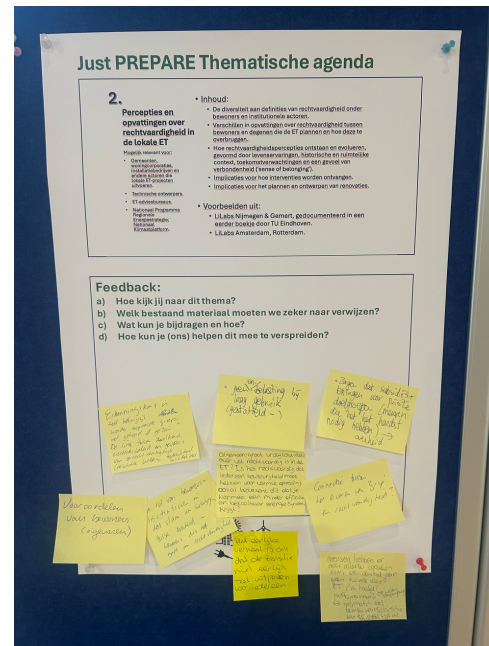

4. Rollen, verantwoordelijkheden en competenties van actoren
5. Omgaan met burgers
6. Gezamenlijk leren en handelen
7. Empowerment en ondersteuning voor bewoners
8. Wederzijdse versterking tussen ET en andere kwesties
9. Structurele problemen in energievoorzieningssystemen
10. Erkennen van slimme oplossingen van bewoners

In een levendige carrouselvorm gingen de aanwezigen langs verschillende posters over de thema's, wisselden zij van gedachten met onderzoekers en elkaar en formuleerden ze feedback of vulden ze aan.

Postercarrousel rond de thematische agenda

Themaposter met feedback

In de daaropvolgende ronde stonden een elftal concepten voor praktijkhandreikingen centraal. Deze handreikingen vormen een neerslag van de bevindingen van de onderzoekers binnen Just Prepare. Wetenschappelijk onderzoek is doorgaans gericht op een wetenschappelijk

debat en daardoor voor de praktijk wel interessant, maar vaak te abstract om deze direct toe te kunnen passen. Het doel van de praktijkhandreikingen is daarom om een vertaling van de wetenschappelijke inzichten te maken naar concrete instrumenten,

- Voorlopige lijst van handreikingen:
1. Multi-criteriatool voor het integreren van rechtvaardigheid in ontwerpstrategieën voor renovaties (TU Delft)
 2. Besluitvormings-touchpoints: de leerzame casus BoTu (TU Delft)
 3. Het vertalen van energie-rechtvaardigheid naar besliscriteria voor renovatie (TU Delft)
 4. Professionals die het sociale en het technische verbinden (UvA)
 5. Governance arrangementen voor samenwerking bij aanleg warmtenetten (UvA-RU)
 6. Wiens huis? Wiens toekomst? Wiens energie transitie? (RU)
 7. Toekomst denken – De basis (RU)
 8. “Van huis tot buurt” workshop (TU/e)
 9. Catalogus van eigenzinnige energie-interfaces (TU/e)
 10. De standaardbewoner bestaat niet: Hoe maatwerk de warmtetransitie kan versnellen (TU/e-RU)
 11. Probe kit (TU/e-RU)

werkwijzen of handelingsalternatieven. Om de vorm en inhoud van de handreikingen te toetsen op hun daadwerkelijke bruikbaarheid en om ideeën te genereren voor wie deze nog meer van belang zouden kunnen zijn werd van praktijkpartners input gevraagd in een aantal groepsgesprekken.

Gesprekken waren geanimeerd, inzichten zijn uitgewisseld, tips zijn gedeeld. Het Just Prepare project gaat zijn laatste fase in waarbij de thematische agenda en de handreikingen verder ontwikkeld zullen worden en uiteindelijk zullen worden gepubliceerd. Daarmee worden ze breed toegankelijk voor eenieder die wil werken aan een effectieve en rechtvaardige lokale energietransitie. Als er tot dusverre één conclusie getrokken kan worden uit het rijke materiaal dan is het waarschijnlijk dat er in de lokale energietransitie oog moet zijn voor de diversiteit aan en erkenning van verschillende perspectieven. Alleen door deze perspectieven echt serieus te nemen (hetgeen niet betekent eenieder zijn zin te geven) in processen en beleid kunnen we echt tot een effectieve energietransitie komen.

EJ, 13022026

Handreiking

De standaardbewoner bestaat niet:
Hoe maatwerk de warmtetransitie kan versnellen

Wat heeft deze handreiking te bieden en voor wie?

Centraal in deze handout staat de vraag: hoe versnellen we renovaties terwijl we recht doen aan de diverse behoeften van bewoners?

Doelgroep: Onderhoudsplanners en technici bij woningcorporaties. De handout biedt inzicht in het verschil tussen gestandaardiseerd comfort en werkelijk bewonersgedrag—essentieel voor een succesvolle verduurzamingsstrategie.

Beknopte inhoud

Of een woning geschikt is voor een LT-warmtenet, hangt niet alleen af van isolatie en installaties. Minstens zo bepalend is hoe bewoners hun huis gebruiken. Waar de één alleen de woonkamer op 15°C verwarmt, houdt de ander het hele huis de hele dag op 22°C.

Tech rekenen modellen vaak met een 'standaardbewoner' op 20°C. Hierdoor worden renovatieplannen onnodig ingrijpend en duur, terwijl de berekende besparingen in de praktijk vaak tegenvallen. Comfort is namelijk geen technische constante, maar een dagelijkse praktijk. Door diversiteit te negeren, blijft onzichtbaar wat bewoners echt nodig hebben om zich prettig te voelen in hun eigen huis.

Current retrofit approach → Shift in approach → Tailored retrofit packages

Standard occupant profiles and one-size-fits-all retrofit → Diverse resident profiles with different energy needs

Wat volgt hieruit?

Ontwerp niet langer voor een fictieve 'standaardbewoner'. Renovatiebesluiten gaan te vaak uit van één theoretische gebruikers. JustPREPARE toont aan dat juist de variatie in verwarmingspraktijken bepalend is voor het rendement, het comfort en de kosten.

Minder ingrijpen kan meer opleveren. Grootschalige, vergaande renovaties zijn technisch robuust, maar sociaal en economisch niet altijd logisch. Door ook lichte en middelzware renovatiepakketten serieus te nemen, ontstaat ruimte voor oplossingen die wél uitvoerbaar zijn, sneller gerealiseerd worden en minder weerstand oproepen — en daarmee de energietransitie daadwerkelijk versnellen.

Maak comfort een onderhandelbaar uitgangspunt. Comfort wordt nu impliciet vastgezet in technische normen, terwijl bewoners in de praktijk continu afwegen tussen warmte, kosten en dagelijkse routines. Door de betekenis van comfort expliciet bespreekbaar te maken, ontstaan nieuwe renovatiepaden waarin kleine aanpassingen in verwarmingsgedrag grootschalige ingrepen kunnen vervangen.

Voorbeeld van een concepthandreiking